

Vetenskap:

Spiritism, dess vetenskapssyn och konstruktionen av en Andra

JULIA FALK är doktorand i idéhistoria vid institutionen för idé- och samhällsstudier, Umeå universitet. Hennes avhandlingsprojekt handlar om spiritismen i Sverige runt sekelskiftet 1900 och hur vetenskap uppfattades och användes i den spiritistiska verksamheten.

INLEDNING

Å r 1891 skrev en person under namnet Marcus i den spiritistiska tidskriften *Efteråt? Tidskrift för Spiritism och dermed beslägtade ämnen* (härefter kallad *Efteråt?*) om spiritism:

Hvad kristendomen påstår, det bevisar spiritismen. [...] Beviset, icke det logiska, det filosofiska eller teologiska, utan det rent naturvetenskapliga beviset, funnet på empirisk väg, med användning af den exakta vetenskapliga forskningens nyaste metoder (Marcus 1891:106).¹

Från mitten av 1800-talet var spiritismen – som utgick från att det var möjligt att tala med andar² – en rörelse som spreds först i USA och så småningom i Europa och Sverige. Som framgår i citatet fanns det inom den en tro på att den spiritistiska verksamheten hade lokaliserat vetenskapliga bevis för att det existerade andar. I *Efteråt?* argumenterade skribenterna för att deras praktik byggde på empirisk kunskap och vetenskapliga metoder. De förhöll sig dock även kritiska till aspekter av den vetenskapliga verksamheten. Det fanns en dualism i hur de positionerade sig mot vetenskap.

Fokus för denna artikel är det ambivalenta förhållningssätt som spiritisterna i Sverige, under slutet av 1800-talet, hade till vetenskapsbegreppet med utgångspunkt i tidskriften *Efteråt?*:s tidiga år. Genom att undersöka hur spiritisterna diskuterade och på olika sätt byggde upp sina identiteter gentemot begreppet vetenskap vill jag visa på hur begreppets betydelse kunde skifta. Analysen bygger på vetenskapssociologen David J. Hess teo-

rier om konstruktion av identitet, i vilken "the Self", Självet, är beroende av gränsdragningar mot "the Other", den Andra, i skapandet av Självet's identitet (Hess 1993).

Forskningen om spiritism i Sverige är begränsad och likaså kunskapen om vilka som var aktiva spiritister.³ Det gavs ut flera spiritistiska tidskrifter i Sverige, men *Efteråt?* var den som hade möjlighet att ges ut under längst tid, mellan 1891–1922. Därför har jag valt att analysera den som ett betydande organ för spiritistiskt idéutbyte i Sverige. Jag undersöker i föreliggande artikel tidskriften under dess tidiga år, 1891-1898, för att få en överblick över hur dess skribenter diskuterade vetenskap under 1800-talets slut. I *Efteråt?* publicerades en blandning av artiklar skrivna av både internationella och svenska spiritister. De svenska skribenterna var ofta anonyma och skrev under pseudonymer, en del artiklar var även osignerade. Tidskriften gavs ut av den stockholmsbaserade Mathilda Nilsson och redaktionen höll till i hennes hem på Kammakargatan 6 i Stockholm (Martin 2018:59).

Under slutet av 1800-talet hade vetenskap börjat få en annan roll i samhället än tidigare. Vetenskapliga institutioner byggdes, den vetenskapliga verksamheten utgick allt mer från experiment och en naturvetenskaplig praktik blev vanligare.⁴ Det fanns dock fortfarande en öppenhet kring vad som kunde räknas in i det vetenskapliga fältet, vilket spiritisternas anspråk är ett exempel på. Det pågick en sekulariseringsprocess som innebar att kyrkan började tappa den centrala funktion i samhället den haft innan. Som det inledande citatet visar förekom det en förhoppning inom spiritismen att de skulle kunna vetenskapligt bevisa kristna tros-satser. För tiden nya och omvälvande upp-

täckter och uppfinningar påverkade såväl den vetenskapliga praktiken som samhället i stort, inklusive spiritismen. Krafter som var osynliga för blotta ögat hade blivit upptäckta inom den etablerade vetenskapen, vilket skapade förhoppningar hos spiritister om liknande revolutionerande upptäckter.

Ett grundläggande antagande för denna artikel är att för att förstå hur ett så betydande begrepp som vetenskap har använts och hur det har fått auktoritet, måste man inte enbart titta på hur det använts inom de verksamheter som definieras just som vetenskapliga, utan även hur praktiker som står utanför den etablerade verksamheten förhåller sig till och använder sig av den. Min utgångspunkt är att spiritismens vilja att poängtera sin egen vetenskaplighet visar på den betydelse som vetenskap började få i samhället vid denna tidpunkt – innan sekelskiftet 1900 i Sverige.

EMPIRISKA BEVIS OCH NATURLAGAR

I *Efteråt?* framträder ofta en optimistisk inställning till vad vetenskapen skulle kunna innebära. 1896 publicerades ett tal av den engelska spiritisten Thomas Shorter i vilket han poängterade vetenskapens betydelse, han beskrev vad han ansåg att vetenskapen hade åstadkommit:

De tjänster, de har gjort menskligheten, kunna icke nog uppskattas. De hafva skingrat okun-
nighetens mörker och misstagens dimmor samt
förjagat vidskepelsens barbari. De hafva vidgat
vår kunskap om naturen och lärt oss beherrska
den. De hafva skapat ett kommunikationsbälte
rundt kring jorden. Med ljusets snabba och fina
pensel hafva de med utomordentlig trohet åter-
gifvit såväl människans som naturens anlete
och mångfaldigat våra hjälpmedel och vår pro-
duktionskraft för livvets komfort och njutning
(Shorter 1896:55).

Här framgår den tilltro till vetenskapens framväxt som förekom inom delar av spiritismen. Det fanns en förhoppning om att de vetenskapliga teorierna och upptäckterna som hittills hade gjorts skulle bekräfta även den spiritistiska hypotesen. Redan på första sidan av första numret av *Efteråt?* konstaterades det i en osignerad artikel att: "Spiritismen hvilar, liksom naturvetenskaperna, på faktiskt underlag af naturföreteelser." ("Anmälan" 1891:1).

Skribenterna i *Efteråt?* argumenterade återkommande för att det fanns bevis för att andar existerade och att spiritisternas världsbild byggde på fakta (Se t.ex. "Anmälan" 1893:191; A..e. 1895:87; "Har Spiritismen Någon Uppgift Att Lösa under Närvarande Tid?" 1896:4; Arnold 1893:41–42). Deras argumentation visar på att vetenskap tillskrevs trovärdighet. Ett exempel på detta är hur de lyfte fram vetenskapsmän som under 1800-talet bekräftade den spiritistiska hypotesen efter att ha närvarat vid en spiritistisk seans (Se t.ex. "En Skeptiker." 1896:46–47; "Rapport Öfver Experiment Anställda Med Eusapia Paladino Den 20–29 Sept. 1895" 1896:97–101). Vetenskapsmän blev på det sättet aktörer med förmågan att avgöra vad som var sant och vad som inte var det.

Det går även att se hur vetenskapen var närvarande på mer implicita sätt. Artiklarna i *Efteråt?* behandlade inte endast ande-kommunikation, utan även fenomen såsom telepati. Vid denna tid var det en utbredd förställning att det existerade en osynlig substans, etern, som fyllde upp alla delar av universum. Vibrationer i etern kunde användas som en förklaring till hur man kunde kommunicera över tid och rum. I *Efteråt?* användes exempelvis begreppet "eterdallring" för att förklara hur tankeöverföring kunde gå till ("Fjerrskåndandet." 1891:110). Föreställningen om

etern gav spiritisterna möjlighet att hitta förklaringar till spiritistiska fenomen genom att använda begrepp som även förekom i den samtida vetenskapen.

Pseudonymen A..e skrev om dematerialisationsfenomenet, vilket ansågs vara när en person kunde få materia att tillfälligt försvinna. A..e förklarade hur detta påstådda fenomen kunde gå till:

... rörande det bekanta ringfenomenet, hvilket förklaras möjligt på grund af personernas (här Öfv. Olcott och mediet Horatio Eddy) motsatta polaritet, som alstrade materie-vibrationer eller en dubbelström af så att säga renad eller sofrad elektricitet. Genom att metallringen kom i kontakt med båda samtidigt, vardt eter-vibrationen i ringens kohersionskraft öfvermäktig och upplöste den delvis i osynlig form, hvarefter den, då kontakten afbröts och kohersionskraften fick fullt utöfva sin verkan, återfick sin ursprungliga form (A**e. 1896:20–21).

A..e fokuserade i sin förklaring av dematerialisationsfenomenet på fysiskt verk samma krafter. Möjligheten till fenomenet framställdes inte vara avhängigt någon gudomlig förmåga eller exklusiv kontakt med Gud, utan det byggde på lagar och krafter i naturen. Det uttrycktes en tro på att förklaringarna till de beskrivna fenomenen fanns i identifierade naturlagar eller sådana som ännu inte hade upptäckts.

Att argumentationen för spiritismens vetenskaplighet i *Efteråt?* byggde på förekomsten av empiriska bevis och hänvisningar till naturlagar visar på hur deras definition av vetenskaplig verksamhet låg nära en naturvetenskaplig metod. Som diskuterades tidigare fick naturvetenskapen i slutet av 1800-talet en allt mer betydande roll och hur spiritisterna använde vetenskaps-begreppet indikerar just det.

DARWINISMENS TVILLINGBRODER

Teknikoptimismen var vid denna tid utbredd, det fanns förväntningar på vad de uppfinningar och upptäckter som gjorts skulle kunna åstadkomma. Detta framkommer även i argumentationen i *Efteråt?*. Exempelvis kunde skribenterna där använda elektricitet för att förklara hur olika fenomen gick till, som tidigare citat pekar på. Telefonen och telegrafien förekom återkommande som liknelse eller metafor (Se t.ex. Street 1893:106; "De Spiritistiska Manifestationernas A-B-C-D." 1891:12–13; O. A. B. 1894:82; "Några Ord För Äkta Makar." 1896:104; "Hvad Julia Meddelade." 1896:171). Bland annat beskrevs telepati som: "...vetenskapen om den mentala telegrafien..." (Colville 1896:37) Kommunikationen med andar, vilken spiritisterna ansåg fungerade på liknande sätt som telepati, konstruerades på det sättet som att den inte var fundamentalt annorlunda än kommunikationen som skedde med en person i annan del av världen genom en telefon. Den framstod varken som särskilt mystisk eller gudalig, utan snarare en del av den tekniska utveckling som skett. En annan uppfinning som var revolutionerande vid denna tid och som spiritister använde sig av var fotografiet. Det förekom så kallad andefotografering, när man tog fotografier av vad man påstod vara andar. Det finns inga tecken på att det fanns aktiva andefotografer i Sverige, dock diskuterades andefotografering i spiritistiska kretsar i Sverige, bland annat i *Efteråt?* (Jülich 2003: 102). Genom fotografier av påstådda andar fanns det en förhoppning om att de skulle kunna verka som objektiva bevis för andars existens.

En teori som under andra halvan av 1800-talet fick ett omvälvande genomslag

var evolutionsteorin. Det fanns föreställningar om att evolutionen likaså kunde gälla mer andliga dimensioner (Sanner 2009:100). I *Efteråt?* inverkade den på hur man argumenterade för sin förståelse av tillvaron. Många skribenter uttryckte en tro på reinkarnation, som byggde på föreställningen att en person föddes under de förutsättningar den förtjänar beroende på hur den levit i ett tidigare liv, vilket även påverkade hur upplyst personen blev som ande. De trodde att det skedde en utveckling även efter döden, en slags andlig evolution, mot allt högre grader av medvetande. Dessa idéer ligger nära den franske spiritisten Allen Kardecs teorier (Se t.ex. Sanner 1995:343–344, 356). Tron på reinkarnation kopplades ihop med evolutionsteorin, i en artikel beskrevs det att "Reinkarnationen är hennes evolutionslag." (Schuré 1895:165). I en annan artikel benämnde pseudonymen P. M. P. spiritismen som darwinismens tvillingbroder (P. M. P. 1894:29). Ett exempel på hur evolutionsteorin och spiritism sammanblandades var Alfred Russell Wallace, mest känd för att ha utvecklat evolutionsteorin samtidigt med Darwin men oberoende av honom. Wallace var även troende spiritist och hos honom förenades övertygelsen om evolutionära processer med spiritistiska teorier (Se t.ex. Sera-Shriar 2018).

EN ANDLIG PESTSMITTA

Relationen till vetenskap var dock ambivalent i *Efteråt?*. Det uttrycktes bland annat kritik mot vad spiritisterna ansåg var en alltför materialistisk vetenskap. De argumenterade för att den vetenskapliga verksamheten inte tog hänsyn till de andliga aspekterna av livet, vilket ledde till att det skapades ett tomrum i människan. I

en artikel om läkarkonsten beskrev skribenten Andreas läkarnas syn på den mänskliga kroppen så som "...intet annat än en tillsvarfvad docka, som man behandlar såsom snickaren eller tapetseraren en trasig möbel." (Andreas 1892:99). Konsekvenserna av materialismens avsaknad av andliga aspekter drogs även längre. 1892 publicerades en artikel med ett påstått meddelande från en ande som beskrev ett svartsjukemord. Artikeln avslutades med att berättarjaget erkände att han var anden efter mördaren i berättelsen och att han besökte jorden för att genom sin historia varna för materialismen. Han menade att han aldrig hade mördat en annan person om han hade trott på ett liv efter detta. Materialismen var enligt honom en lögn och en "andlig pestsmitta" som måste motarbetas ("En Fläck" 1892:11–13). Genom en sådan sedelärande berättelse framställdes materialismen som skadlig för moralen.

En annan återkommande kritik som lyftes fram var att vetenskapsmännen var styrda av fördomar. Detta beskrevs i en artikel:

Vetenskap är kunskap, icke om en hop oordnade fakta, utan kunskap satt i system. Från hennes domslut finnes ingen appell. Men med vetenskapsmännen är det en annan sak. Likt vanlige dödlige kunna de misstaga sig. Erfarenheten har visat, att de ej äro ofelbara. Deras omdömen äro ibland förhastade och vilseledande och behöfva rättas. De äro icke alltid bemyndigade af vetenskapen att tala i hennes namn och med hennes auktoritet (Shorter 1896:51).

Här kritiserades inte vetenskapen som sådan, utan vetenskapsmännen var den felande länken. Den typen av avfärdande av vetenskapens kritik gentemot spiritismen förekom på fler ställen. I en artikel menade skribenten att vetenskapsmännens

fientliga inställning till spiritism inte var vetenskap, utan den var endast baserad på deras egna åsikter och fördomar (Wallace 1891:17). I en annan lyftes det fram att vetenskapens vilja till att förklara spiritismen var styrd av fördomar (Arnold 1893:42). Följaktligen byggde en betydande del av kritiken mot vetenskapen i *Efteråt?* inte på att den var felaktig på ett grundläggande plan, utan på att dess utövare var styrda av fördomar och inte tillräckligt kompetenta för att undersöka spiritismen.

VETENSKAP SOM DEN ANDRA

I *Efteråt?* argumenterade skribenterna således för att den spiritistiska verksamheten var kompatibel med vetenskapen, ibland till och med en del av den, samtidigt som de kritiserade den. För att kunna analysera hur spiritisterna konstruerade sin identitet genom denna dubbla inställning till vetenskap använder jag begreppet positiv och negativ Andra, utifrån vetenskapssociologen David Hess tillämpning av begreppen.

I sitt verk *Science in the New Age, The paranormal, Its Defenders and Debunkers, and American Culture* beskriver Hess att han bygger vidare på vetenskapssociologen Thomas Gieryns gränsdragningsteori (Se t.ex. Gieryn 1999). Likt Gieryn menar Hess att gränserna för vad som definieras som vetenskap inte är fasta, utan föränderliga och flexibla. De är beroende av de olika historiska och kulturella kontexter som vetenskapen är verksam i. I sin studie argumenterar Hess för att hans bidrag är att visa på gränsdragningssituationernas komplexitet och mångfald och att även andra instanser upprättar sin identitet genom gränsdragningar mot varandra (Hess

1993:145). Hess använder sig av begreppen "the Self", Självet och "the Other", den Andra. Konstruktionen av Självet är beroende av relationen till en eller flera Andra. Genom gränsdragning mot den Andra, till det som Självet *inte* är, framgår vad Självet *är*. Självet har inga essentiella karaktärsdrag, utan Hess beskriver det som en "...dialogical concept of the 'Self'..." (Hess 1993:43). Hess kommer i sin undersökning fram till att det konstrueras olika typer av Andra som Självet förhåller sig till, både positivt och negativt betonade (Hess 1993:46). Den Andra behöver följaktligen inte endast vara en Andra som Självet vill distansera sig från och genom den gränsdragningen skapa sin identitet, utan det kan också vara en positiv Andra, som Självet snarare vill efterlikna.

Utifrån de begreppen, Självet och den Andra, går det att analysera hur spiritisterna i *Efteråt?* genom gränsdragningar mot bland annat vetenskap kunde konstruera sina identiteter. De förhöll sig till vetenskap som *både* en positiv och en negativ Andra. När de beskrev vetenskap i positiva ordalag framställdes den som något som de ville bli en del av, som att deras verksamhet hade en vetenskaplig grund. När de kritiserade vetenskap framstod den som något de ville distansera sig ifrån, att spiritismen skiljde sig från vetenskap. Genom den här dubbla inställningen till vetenskap kunde de utmåla sig själva som alternativ till den, som dess "räddare". Spiritismen var både en fortsättning på vetenskap då den likt vetenskapen byggde på bevis och genom att spiritisterna anammade upptäckter och uppfinningar, samtidigt var spiritismen något annat än vetenskap då den behandlade andliga aspekter och till skillnad från vetenskapsmännen lät sig inte spiritister styras av fördomar.

På det sättet framställde spiritisterna

sig själva som de som kunde ta vetenskapen i rätt riktning. Det var genom spiritismen som nya stora vetenskapliga upptäckter kunde ske. I en artikel i *Efteråt?* jämfördes exempelvis den esoteriska tron med den tro som fanns hos Christofer Columbus och Galileo Galilei (Schuré 1895:185). Genom att publicera en sådan jämförelse försökte spiritisterna skriva in sina upptäckter i samma kategori som de vetenskapliga upptäckter som först blivit motarbetade av sin samtid men sedan accepterade. Pseudonymen P. M. P. beskrev att: "Det är en gammal historia, och dock alltid ny, att hvarje större vetenskaplig upptäckt mötts af det mest fanatiska och hårdnackade motstånd från allmänhetens sida." (P. M. P. 1894:26). Senare konstaterade P. M. P. att det nu var darwinismen och spiritismen som vetenskapen såg på som otänkbara (P. M. P. 1894:28). Genom att spiritisterna i *Efteråt?* använde vetenskap på det här dubbla sättet kunde de framställa sig själva som vetenskapliga pionjärer.

Denna artikel visar på hur spiritisterna i *Efteråt?* genom sitt förhållningssätt till vetenskap konstruerade sina identiteter, och omvänt konstruerade vetenskapen. Beroende på hur de framställde vetenskap framgick även hur de själva ville framstå. Genom att undersöka spiritisternas vetenskapliga anspråk åskådliggörs att det som faller inom vetenskaps-begreppet har varit föränderligt genom historien. Det fanns inte några fasta kriterier för vad som definierades som vetenskapligt. Olika instanser har velat accepteras som vetenskapliga, de har argumenterat för att just deras verksamheter faller inom ramen och därmed tillskrivit begreppet olika betydelser. Vad som accepterades som vetenskapligt har dock varierat. Som konstaterades i artikelns början var det under slutet av

1800-talet mer öppet i fråga om vad som kunde räknas som vetenskap. Det fanns exempelvis vetenskapsmän som såväl argumenterade för de spiritistiska hypoteserna som avfärdade dem. Den spiritistiska verksamheten inkluderades dock aldrig i någon större utsträckning i ett vetenskapligt etablissemang. När spiritismen stängdes ute som ovetenskaplig byggde det på andra definitioner av vad vetenskap innebar än de som spiritisterna hade. Genom gränsdragningar mot vad som inte var vetenskap kunde en vetenskaplig identitet skapas. För den etablerade vetenskapen utgjorde spiritismen en Andra.

Innebörden av begreppet vetenskap har på det sättet varierat beroende på de gränsdragningar som gjorts. Genom att studera spiritisternas användning av begreppet vetenskap är tanken att denna artikel ska öppna upp för en vidare förståelse av hur begreppet, vid slutet av 1800-talet, var centralt i skapandet av den spiritistiska identiteten. Men även hur vetenskapsbegreppets betydelse har varierat beroende på när i historien och av vem det har använts.

NOTER

- ¹ I refererandet till artiklar från *Efteråt?* kommer artikelförfattarens namn eller pseudonym att användas i de fall det är utskrivet. Flertalet av artiklarna är dock osignerade, då refereras istället till artikelns rubrik, satt inom citationstecken.
- ² Min definition av spiritismen i denna artikel utgår från dess praktik av att tala med andar. Då spiritismen var en heterogen rörelse utan en gemensam organisation, ledare eller skrift, som utgångspunkt skapar det svårigheter i att ringa in en fast och övergripande definition.
- ³ Forskningen om spiritism i Sverige består främst av antologibidrag, artiklar eller som delar av verk. Inga Sanner har undersökt spiritismen i Sverige och även *Efteråt?* bland annat i sin avhandling om

moraliska utopier i 1800-talets Sverige, samt i andra texter (Sanner 1995); (Sanner 2009); (Sanner 1992). Solveig Jülich har skrivit två antologibidrag som diskuterar fotografering av andar (Jülich 2003); (Jülich 2001). En översikt över spiritismen i Sverige och Hilma af Klints roll inom den finns i Robert Carleson och Caroline Levanders bidrag till antologin *Western esotericism in Scandinavia* (Bogdan and Hammer 2016). Per Faxneld skriver bland annat om spiritismen i sitt verk om okulta strömningar under sekelskiftet 1900 (Faxneld 2020).

- ⁴ De förändrande möjligheterna inom den vetenskapliga verksamheten och dess institutionalisering i Sverige under första hälften av 1900-talet undersöker exempelvis Thomas Kaiserfeld i sin avhandling (Kaiserfeld 1997). Naturvetenskapens roll i Sverige diskuteras bland annat i antologin *Vetenskapsbärarna: Naturvetenskapen i det svenska samhället 1880–1950* (Widmalm 1999).

KÄLLOR

- A..e., 1895. "Teosofisk lära och spiritistisk erfarenhet", i *Efteråt? Tidskrift för Spiritism och dermed beslägtade ämnen*, nr 49.
- A**e., 1896. "Funderingar rörande dematerialisationsfenomenet", i *Efteråt? Tidskrift för Spiritism och dermed beslägtade ämnen*, nr 57.
- Andreas, 1892, "Funderingar. 2. om sjukdomar", i *Efteråt? Tidskrift för Spiritism och dermed beslägtade ämnen*, nr 14.
- "Anmälan", 1891, i *Efteråt? Tidskrift för Spiritism och dermed beslägtade ämnen*, nr 1.
- "Anmälan", 1893, i *Efteråt? Tidskrift för Spiritism och dermed beslägtade ämnen*, nr 31.
- Arnold, Hans, 1893. "Hur mycket sanning finnes i spiritismen?", i *Efteråt? Tidskrift för Spiritism och dermed beslägtade ämnen*, nr 22.
- Colville, W. J., 1896. "Om telepati och psykometri", i *Efteråt? Tidskrift för Spiritism och dermed beslägtade ämnen*, nr 58.
- "De spiritistiska manifestationernas A-B-C-D", 1891, i *Efteråt? Tidskrift för Spiritism och dermed beslägtade ämnen*, nr 1.
- "En fläck", 1892, i *Efteråt? Tidskrift för Spiritism och dermed beslägtade ämnen*, nr 8.
- "En skeptiker", 1896, i *Efteråt? Tidskrift för Spiritism och dermed beslägtade ämnen*, nr 58.

- "Fjerrskädandet", 1891, i *Efteråt? Tidskrift för Spiritism och dermed beslägtade ämnen*, nr 7.
- "Har spiritismen någon uppgift att lösa under närvarande tid?", 1896, i *Efteråt? Tidskrift för Spiritism och dermed beslägtade ämnen*, nr 56.
- "Hvad Julia meddelade", 1896, i *Efteråt? Tidskrift för Spiritism och dermed beslägtade ämnen*, nr 66.
- Marcus, 1891. "Kristendom och spiritism II", i *Efteråt? Tidskrift för Spiritism och dermed beslägtade ämnen*, nr 7.
- "Några ord för äkta makar", 1896, i *Efteråt? Tidskrift för Spiritism och dermed beslägtade ämnen*, nr 62.
- O. A. B., 1894. "Mediet – missionär", i *Efteråt? Tidskrift för Spiritism och dermed beslägtade ämnen*, nr 37.
- P. M. P., 1894. "Ignoramus et Ignorabimus", i *Efteråt? Tidskrift för Spiritism och dermed beslägtade ämnen*, nr 33.
- "Rapport Öfver experiment anställda med eusapia paladino den 20–29 Sept. 1895", 1896, i *Efteråt? Tidskrift för Spiritism och dermed beslägtade ämnen*, nr 62.
- Schuré, Édouard, 1895. "Den esoteriska läran", i *Efteråt? Tidskrift för Spiritism och dermed beslägtade ämnen*, nr 54.
- Schuré, Édouard, 1895. "Den esoteriska läran. (Forts.)", i *Efteråt? Tidskrift för Spiritism och dermed beslägtade ämnen*, nr 55.
- Shorter, Thomas, 1896. "Förhållandet mellan spiritismen och vetenskapen", i *Efteråt? Tidskrift för Spiritism och dermed beslägtade ämnen*, nr 59.
- Street, J.C., 1893. "Om mediumskap", i *Efteråt? Tidskrift för Spiritism och dermed beslägtade ämnen*, nr 26.
- Wallace, Alf. Russell, 1891. "Äro de spiritistiska fenomenen öfverensstämmande med vetenskapen?", i *Efteråt? Tidskrift för Spiritism och dermed beslägtade ämnen*, nr 2.
- Gieryn, Thomas F., 1999. *Cultural Boundaries of Science: Credibility on the Line*. Chicago: University of Chicago Press.
- Hess, David J., 1993. *Science in the New Age: The Paranormal, its Defenders and Debunkers, and American Culture*. Madison: Univ. of Wisconsin Press.
- Jülich, Solveig, 2001. "Fotografering av det osynliga: vetenskap, ockultism och röntgenstrålar kring selskiftet 1900", i *Lychnos*. 2001, s. 41–70.
- Jülich, Solveig, 2003. "Spöklika bevis: om fotografering av andar och andra osynliga fenomen", i *Visuella spår: Bilder i Kultur- och Samhällsanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Kaiserfeld, Thomas, 1997. *Vetenskap och karriär: svenska fysiker som lektorer, akademiker och industriforskare under 1900-talets första hälft*. Lund: Arkiv.
- Martin, Hedvig, 2018. *Hilma af Klint och de fem: förberedelsestiden 1896–1907*. Masteruppsats, Södertörns högskola.
- Sanner, Inga, 1992. "I andars sällskap: om kvinnan och sekelskiftets spiritism", i *Tvärsnitt*, 1992: 4, s. 12–21.
- Sanner, Inga, 1995. *Att älska sin nästa såsom sig själv: om moraliska utopier under 1800-Talet*. Stockholm: Carlssons.
- Sanner, Inga, 2009. *Det omedvetna: historien om ett utopiskt rum*. Nora: Nya Doxa.
- Sera-Shriar, Efram, 2018. "Credible witnessing: A. R. Wallace, spiritualism, and a 'New Branch of Anthropology'", i *Modern Intellectual History*: 1–28.
- Widmalm, Sven, 1999. *Vetenskapsbärarna: Naturvetenskapen i det svenska sambället 1880–1950*. Hedemora: Gidlund.

SUMMARY

Science: Spiritualism, its view on science and the construction of an Other

(Vetenskap: Spiritism, dess vetenskapssyn och konstruktionen av en Andra)

This article examines Spiritualism in Sweden during the end of the nineteenth century and how the concept of science was used in the spiritualist community. The analysis in the article is based on the Swedish spiritualistic journal *Efteråt? Tidskrift för Spiritism och dermed beslägtade ämnen*. Practitioners argued that they had found scientific evidence for the existence of spirits and hoped for the scientific establishment to confirm their discoveries. At the same time, they criticized and distanced themselves from the concept of science, which they

REFERENSER

- Bogdan, Henrik & Hammer, Olav (red.), 2016. *Western Esotericism in Scandinavia*. Leiden: Brill.
- Carleson, Robert, & Levander, Caroline, 2016. "Spiritualism in Sweden", i *Western Esotericism in Scandinavia*. Leiden: Brill.
- Faxneld, Per, 2020. *Det ockulta sekelskiftet: esoteriska strömningar i Hilma af Klints tid*. Stockholm: Volante.

thought was materialistic. Based on David Hess's theories of the construction of the Self through boundary work to the Other, the article concludes that through their ambivalent relationship to science, the Swedish spiritualists constructed themselves as scientific pioneers.

Keywords: science, spiritualism, boundary work, the Other.

Julia Falk, Doctoral Researcher in History of Science and Ideas at the Department of Historical, Philosophical and Religious Studies, Umeå University, Sweden.